

Διερεύνηση των στάσεων ομάδας φοιτητών/φοιτητριών του Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας για το ζήτημα της ομοφυλοφιλίας: Μια μελέτη περίπτωσης

Ηρακλής Γρηγορόπουλος

*Διδάκτωρ Τμήματος Ψυχολογίας Α.Π.Θ., επιστημονικός συνεργάτης Κέντρου
Σεξουαλικής και Αναπαραγωγικής Υγείας (ΚΕ.Σ.Α.Υ.), Α.Π.Θ., και διδάσκων
με σύμβαση Π.Δ. 407/80 στο Παιδαγωγικό Τμήμα Ειδικής Αγωγής του
Πανεπιστημίου Θεσσαλίας*

Εισαγωγή

Τη δεκαετία του '70 το ομοφυλοφιλικό κίνημα άρχισε να επηρεάζει σημαντικά τις κοινωνικές αλλαγές και η εχθρότητα απέναντι σε ομοφυλόφιλους και ομοφυλόφιλες αποτέλεσε αντικείμενο διερεύνησης της ψυχολογίας (Herek, 2000a). Η πλήρης μεταστροφή από τη διαχείριση της ομοφυλοφιλίας ως διαταραχής στη θεώρηση της εχθρότητας προς τους/τις ομοφυλόφιλους/-ες ως προβλήματος αποκραυγαλώθηκε στον όρο ομοφοβία, ο οποίος προτάθηκε από τον ψυχολόγο George Weinberg (Herek, 2000a). Υπάρχουν ενδείξεις ότι με το πέρασμα του χρόνου η ομοφυλοφιλία γίνεται περισσότερο αποδεκτή. Το γεγονός αυτό αποδεικνύεται, για παράδειγμα, στις ΗΠΑ από τον αριθμό των εκλεγμένων αξιωματούχων που είναι ανοιχτά ομοφυλόφιλοι (Atkinson, 2003). Εντούτοις, ένα σημαντικό ποσοστό του πληθυσμού στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής κρατά, ακόμα τουλάχιστον, μια κάπως εχθρική στάση απέναντι στους/τις ομοφυλόφιλους/-ες (Riggle και Tadlock, 1999). Ειδικότερα, ερευνητικά δεδομένα δείχνουν ότι, ενώ οι Αμερικανοί γίνονται ολοένα και περισσότερο υποστηρικτικοί όσον αφορά τις βασικές αστικές ελευθερίες των ομοφυλόφιλων γυναικών και ανδρών, οι προσωπικές τους αντιλήψεις για την ομοφυλοφιλία αναδεικνύουν την ηθική της καταδίκη και την προσωπική τους δυσφορία προς τους/τις ομοφυλόφιλους/-ες (Herek, 2000b).

Η έρευνα για τις στάσεις και τις αντιλήψεις ετεροφυλόφιλων (φοιτητών και/ή μη φοιτητών) απέναντι σε ομοφυλόφιλους/-ες στην Ελλάδα είναι ελλιπής (Γιαννακόπουλος, 2001). Ποιοτικά ερευνητικά δεδομένα σε δημοτικά έδειξαν ότι η αντίληψη των εκπαιδευτικών για την ομοφυλοφιλία ήταν αυτή του μη φυσιολο-

γικού, της ανωμαλίας, της διαταραχής και της αρρώστιας, της παραβίασης, δηλαδή, της ετεροσεξουαλικής «κανονικότητας», και θεωρούσαν ότι οι ομοφυλόφιλοι χρειάζονταν τη συμπόνια των συνανθρώπων τους (Πολίτης, 2007, σελ. 415). Λαμβάνοντας υπόψη ότι οι εκπαιδευτικοί οργανισμοί αποτελούν σημαντικούς πολιτισμικούς χώρους, μέσα στους οποίους κατασκευάζονται, (ανα-)παράγονται και βιώνονται νοήματα και πρακτικές που αφορούν τη σεξουαλικότητα και το φύλο μέσω των αναλυτικών προγραμμάτων, των σχολικών εγχειριδίων και του παραπρογράμματος (Πολίτης, 2007), οι γνώσεις, αλλά, πολύ περισσότερο, οι στάσεις των μελλοντικών δασκάλων γύρω από το ζήτημα της ομοφυλοφιλίας ανδρών και γυναικών φαίνεται να είναι καθοριστικές, καθώς αναμένεται να επηρεάσουν την ενασχόληση ή μη με αυτά τα θέματα αλλά και τον τρόπο προσέγγισής τους. Σκοπός της παρούσας μελέτης ήταν να διερευνήσει τις στάσεις μιας ομάδας φοιτητών/-τριών του Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας απέναντι σε ομοφυλόφιλες γυναίκες και άνδρες και να εξετάσει εάν προσωπικοί ή/και κοινωνικοί παράγοντες επηρεάζουν τις στάσεις τους απέναντι σε ομοφυλόφιλους/-ες.

Θεωρητικό πλαίσιο - ανασκόπηση βιβλιογραφίας

Οι στάσεις απέναντι στην ομοφυλοφιλία και τους/τις ομοφυλόφιλους/-ες φαίνεται ότι επηρεάζονται από αρκετές μεταβλητές. Αυτές περιλαμβάνουν το φύλο, την εκπαίδευση, τη σχέση με τη θρησκεία, τις προσωπικές επαφές με ομοφυλόφιλους/-ες και διαφυλικούς, και την ηλικία (Herek, 1988). Για παράδειγμα, σε τρεις μελέτες οι οποίες πραγματοποιήθηκαν σε έξι διαφορετικά πανεπιστήμια βρέθηκε ότι οι ετεροφυλόφιλοι άνδρες έχουν περισσότερο αρνητικές αντιλήψεις για την ομοφυλοφιλία από ό,τι οι ετεροφυλόφιλες γυναίκες (Herek, 1988). Η Pratte (1993) εξέτασε τις αλλαγές στις στάσεις απέναντι στην ομοφυλοφιλία σε δύο διαφορετικά δείγματα, ένα φοιτητών και ένα μη φοιτητών, το 1986 και το 1991. Βρήκε ότι οι άνδρες εξέφρασαν σημαντικά μεγαλύτερη αρνητική στάση απέναντι στην ομοφυλοφιλία από ό,τι οι γυναίκες. Επιπλέον, οι συμμετέχοντες/-ουσες στη μελέτη το 1986 εξέφρασαν περισσότερο αρνητικές στάσεις για την ομοφυλοφιλία από ό,τι οι συμμετέχοντες/-ουσες στη μελέτη το 1991. Άλλες έρευνες επιβεβαίωσαν ότι οι άνδρες έχουν πιο αρνητικές στάσεις απέναντι σε ομοφυλόφιλους/-ες από ό,τι οι γυναίκες (Kite και Whitley, 1996· Oliver και Hyde, 1995), ότι οι ετεροφυλόφιλες γυναίκες έτειναν να αποδέχονται περισσότερο τους/τις ομοφυλόφιλους/-ες και ότι οι ετεροφυλόφιλοι άνδρες και γυναίκες είχαν θετικότερες στάσεις προς τις ομοφυλόφιλες γυναίκες από ό,τι προς τους ομοφυλόφιλους άνδρες (Herek, 1998, 2002· Hinrichs και Rosenberg, 2002· Lim, 2002). Οι Kunkel και Temple (1992) διαπίστωσαν, επίσης, ότι οι άνδρες ήταν περισσότερο ομοφοβικοί από ό,τι οι γυναίκες.

Σημαντική φαίνεται να είναι και η επίδραση της εκπαίδευσης. Όσο χαμηλότερο εκπαιδευτικό επίπεδο έχει ένα άτομο, τόσο πιθανότερο είναι να έχει αρνητικές στάσεις προς την ομοφυλοφιλία (Beran, Claybaker, Dillon και Thomas,

1992). Ένας ακόμη σημαντικός παράγοντας που φαίνεται να επηρεάζει τις στάσεις απέναντι σε ομοφυλόφιλους/-ες είναι η προηγούμενη επαφή με έναν/μια ομοφυλόφιλο/-η (Herek και Capitanio, 1996). Οι Herek και Capitanio (1996) διαπίστωσαν ότι οι ετεροφυλόφιλοι/-ες που είχαν διαπροσωπική επαφή με έναν ομοφυλόφιλο άνδρα ή γυναίκα εξέφρασαν σημαντικά περισσότερο ευνοϊκή στάση από ό,τι οι ετεροφυλόφιλοι που δεν είχαν καμία προηγούμενη επαφή με ομοφυλόφιλους άνδρες ή/ και γυναίκες. Επίσης, οι Herek και Glunt (1993) βρήκαν ότι τις λιγότερο αρνητικές στάσεις είχαν εκείνοι/-ες που είχαν έναν/μια φίλο/φίλη, έναν/μια συγγενή ή έναν/μια γνωστό/γνωστή, ο οποίος/-η οποία ήταν ομοφυλόφιλος/-η. Η Lance (1987) διαπίστωσε ότι η πλειονότητα των σπουδαστών (82%) που αλληλεπέδρασαν με ομοφυλόφιλους/-ες εξέφρασαν χαμηλή έως μέτρια δυσφορία, ενώ το 61% των σπουδαστών που δεν αλληλεπέδρασαν με ομοφυλόφιλους/-ες εξέφρασαν υψηλό βαθμό δυσφορίας προς τους/τις ομοφυλόφιλους/-ες. Οι D'Augelli και Rose (1990) εξέτασαν τη σχέση μεταξύ προσωπικής γνωριμίας με ομοφυλόφιλους άνδρες και γυναίκες και της ομοφοβίας μεταξύ των πρωτοετών στο κολέγιο. Ανέφεραν ότι ένα ποσοστό 30% προτιμούσαν ένα κολεγιακό περιβάλλον μόνο με ετεροφυλόφιλους.

Συνολικά, οι έρευνες σχετικά με τις στάσεις ετεροφυλόφιλων γυναικών και ανδρών (από το γενικό πληθυσμό, αλλά και φοιτητών) απέναντι σε ομοφυλόφιλους/-ες γυναίκες και άνδρες δείχνουν ότι αυτές τείνουν να είναι αρνητικές. Οι αρνητικές στάσεις φαίνεται να συσχετίζονται με συγκεκριμένες μεταβλητές, όπως η προηγούμενη προσωπική επαφή με λεσβίες ή ομοφυλόφιλους άνδρες, η ηλικία, το φύλο και το εκπαιδευτικό επίπεδο (Herek, 1984, 1994· Herek και Capitanio, 1996· Kite και Whitley, 1996).

Η παρούσα μελέτη βασίζεται στην προϋπόθεση ότι η κοινωνική κατασκευή της σεξουαλικότητας δεν επηρεάζει μόνο τον τρόπο με τον οποίο κατανοούμε και κατασκευάζουμε τα σεξουαλικά αισθήματά μας, αλλά και τον τρόπο με τον οποίο σκεφτόμαστε για διάφορες σεξουαλικές συμπεριφορές, τα άτομα που εμπλέκονται σε αυτές και τις κοινωνικές κατηγορίες στις οποίες τα άτομα αυτά ανήκουν (Herek και Rivera, 2006). Ως εκ τούτου, οι ομοφυλόφιλοι/-ες ενδεχομένως να γίνονται αντιληπτοί/-ές ως μέλη μιας εξω-ομάδας, η οποία είναι ευδιάκριτη και ξεχωριστή από την ευρύτερη κοινωνική ομάδα (Herek και Rivera, 2006). Εργασίες που αφορούν τη συγκρότηση της ταυτότητας –εθνικής, ταξικής, φυλετικής, σεξουαλικής και έμφυλης– τονίζουν το ρόλο του αποκλεισμού (Πολίτης, 2007). Οι αποκλεισόμενες κατηγορίες μετατρέπονται σε «Άλλους», σε αντίθεση με τους οποίους ορίζεται το «Εμείς». Ο αποκλεισμός γίνεται μέσα από μια αξιολόγηση που λαμβάνει τη μορφή του αντιθετικού ιεραρχικού δίπολου καλού-κακού, αποδεκτού-απαράδεκτου. Έτσι, οι «Άλλοι» συγκροτούνται ως περιθώριο, περιέργοι, ευτελείς ή/και ως απειλή (Πολίτης, 2007, σ. 396). Οι στάσεις γίνονται αντιληπτές ως ο βαθμός θετικών ή αρνητικών συναισθημάτων απέναντι σε ομοφυλόφιλους άνδρες και ομοφυλόφιλες γυναίκες (Herek, 1994).

Υποθέσεις εργασίας

Η παρούσα μελέτη επιχείρησε (α) να διερευνήσει τις στάσεις μιας ομάδας πρωτοετών φοιτητών του Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας απέναντι σε ομοφυλόφιλες γυναίκες και άνδρες και (β) να εξετάσει εάν η ύπαρξη προσωπικής επαφής με ομοφυλόφιλους/-ες ή η μη ύπαρξη προσωπικής επαφής επηρεάζει σημαντικά τις στάσεις της συγκεκριμένης ομάδας φοιτητών (Herek και Capitanio, 1996). Δεδομένου ότι στον ελληνικό χώρο υπάρχουν ελάχιστα ερευνητικά δεδομένα σχετικά με τις στάσεις/αντιλήψεις για την ομοφυλοφιλία ανδρών και γυναικών (Γιαννακόπουλος, 2001), οι υποθέσεις προήλθαν από προηγούμενες έρευνες που περιέγραφαν τις στάσεις ετεροφυλόφιλων απέναντι σε ομοφυλόφιλους/-ες (πρβλ. Herek, 1984 και 1994· Herek και Capitanio, 1996· Kite και Whitley, 1996). Εξετάσαμε τις παρακάτω υποθέσεις:

- 1) Οι στάσεις των ετεροφυλόφιλων φοιτητών απέναντι σε ομοφυλόφιλους άνδρες θα ήταν περισσότερο αρνητικές από ό,τι η στάση τους απέναντι σε ομοφυλόφιλες γυναίκες. Η υπόθεση αυτή βασίζεται σε ευρήματα προηγούμενων ερευνών για τις στάσεις ετεροφυλόφιλων απέναντι σε ομοφυλόφιλους/-ες (πρβλ. Kite και Whitley, 1998).
- 2) Οι φοιτητές που είχαν ή/και συνεχίζουν να έχουν μια προσωπική επαφή με ομοφυλόφιλους/-ες θα εκφράσουν λιγότερο αρνητικές στάσεις. Προγενέστερες έρευνες έδειξαν ότι η προηγούμενη επαφή με ομοφυλόφιλους/-ες σχετίζεται με περισσότερο θετικές στάσεις (Herek και Capitanio, 1996).

Μεθοδολογία

Εργαλεία

Το μεθοδολογικό εργαλείο της έρευνας ήταν ένα ερωτηματολόγιο ανώνυμο, εθελοντικό και ατομικά συμπληρούμενο. Αποτελούνταν από δύο μέρη: Το πρώτο μέρος κατέγραφε ερωτήσεις κοινωνικο-δημογραφικού χαρακτήρα, το σεξουαλικό προσανατολισμό και την προηγούμενη προσωπική επαφή με ομοφυλόφιλους/-ες (βλ. Παράρτημα). Το δεύτερο μέρος περιλάμβανε την κλίμακα καταγραφής στάσεων απέναντι σε ομοφυλόφιλες γυναίκες και άνδρες του Herek, (ATLG scale) (βλ. Παράρτημα), η οποία αναγνωρίζεται διεθνώς ως βασικό εργαλείο αναφοράς για τη μελέτη στάσεων απέναντι σε ομοφυλόφιλες γυναίκες και άνδρες και έχει αποτελέσει το βασικό εργαλείο έρευνας σε πολυάριθμες μελέτες τα τελευταία χρόνια (Herek και Rivera, 2006). Η κλίμακα καταγραφής στάσεων απέναντι σε ομοφυλόφιλες γυναίκες και άνδρες του Herek (ATLG scale) έχει μεταφραστεί και σταθμιστεί στην ελληνική γλώσσα (Γρηγορόπουλος, Παπαχαρίτου, Μωραΐτη, υπό δημοσίευση). Αποτελεί μια σύντομη καταγραφή των στάσεων ετεροφυλόφιλων απέναντι σε ομοφυλόφιλους άνδρες και γυναίκες. Περιλαμβάνει προτάσεις/απόψεις οι οποίες καταγράφουν τις συναισθηματικές απαντήσεις ετεροφυλόφιλων γύρω από το ζήτημα της

ομοφυλοφιλίας ανδρών και γυναικών (Herek, 1998). Πιο συγκεκριμένα, αποτελείται από 20 προτάσεις/απόψεις από τις οποίες οι δέκα αφορούν ομοφυλόφιλες γυναίκες (υποκλίμακα στάσεων απέναντι σε ομοφυλόφιλες γυναίκες) και οι υπόλοιπες δέκα αφορούν ομοφυλόφιλους άνδρες (υποκλίμακα στάσεων απέναντι σε ομοφυλόφιλους άνδρες) και στις οποίες οι συμμετέχοντες/-ουσες κλήθηκαν να υποδείξουν το επίπεδο συμφωνίας ή διαφωνίας τους. Επειδή οι δύο παραπάνω υποκλίμακες αποτελούνται από διαφορετικές δηλώσεις, οι βαθμολογίες τους δεν είναι άμεσα συγκρίσιμες. Για το λόγο αυτό χρησιμοποιήθηκε και μια παράλληλη μορφή του ερωτηματολογίου (βλ. Παράρτημα). Κατ' αυτό τον τρόπο κάθε πρόταση/άποψη παρουσιάστηκε ουσιαστικά δύο φορές: η μία αφορούσε ομοφυλόφιλους άνδρες και η άλλη αφορούσε ομοφυλόφιλες γυναίκες, ώστε να είναι δυνατή η μεταξύ τους σύγκριση (Herek, 1998). Οι απαντήσεις αξιολογήθηκαν με βάση μια πεντάβαθμη κλίμακα (διαφωνώ απόλυτα, διαφωνώ, ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ, συμφωνώ, συμφωνώ απόλυτα). Η βαθμολόγηση της κλίμακας πραγματοποιήθηκε προσθέτοντας τις αριθμητικές τιμές (για παράδειγμα, 1=διαφωνώ απόλυτα, 5=συμφωνώ απόλυτα) για κάθε μια πρόταση/άποψη. Σημειώνεται ότι χρησιμοποιείται αντίστροφη μέτρηση για κάποιες προτάσεις/απόψεις. Η συνολική βαθμολογία μπορεί να κυμαίνεται από 20 (απόλυτα θετική στάση) έως 100 (απόλυτα αρνητική στάση), με τη βαθμολογία σε κάθε μια από τις δύο υποκλίμακες να κυμαίνεται από το 10 έως το 50.

Πληθυσμός μελέτης

Το ερωτηματολόγιο συμπληρώθηκε από πρωτοετείς φοιτητές/-τριες του τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας σε προαιρετική και ανώνυμη βάση, πριν από την έναρξη εισαγωγικού μαθήματος στην ψυχολογία και σε τυχαία ημερομηνία.

Η μελέτη περιγράφηκε από τον ερευνητή, καθώς δεν υπήρξε προηγούμενη ενημέρωση, και κατόπιν συζητήθηκαν απορίες και ερωτήσεις. Οι συμμετέχοντες/-ουσες συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο υπό τη διακριτική παρουσία του ερευνητή. Η διάρκεια της διαδικασίας ήταν γύρω στα 10 λεπτά. Από τους συμμετέχοντες/-ουσες ζητήθηκε να συμπληρώσουν το ερωτηματολόγιο αφού διαβάσουν την εισαγωγική σελίδα, που περιλάμβανε τα στοιχεία του ερευνητή και τους σκοπούς της μελέτης, τις οδηγίες συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου καθώς και ευχαριστίες προς τους συμμετέχοντες/-ουσες.

Αρχικά οι συμμετέχοντες/-ουσες συμπλήρωσαν τα δημογραφικά τους στοιχεία και κατόπιν απάντησαν στο ερωτηματολόγιο. Συνολικά συμμετείχαν 111 φοιτητές/-τριες. Οι συμμετέχοντες/-ουσες δήλωσαν εάν ο σεξουαλικός προσανατολισμός τους ήταν ετεροφυλόφιλος, ομοφυλόφιλος ή αμφίφυλος. Επειδή η μελέτη διερεύνησε τις στάσεις ετεροφυλόφιλων απέναντι σε ομοφυλόφιλους/-ες, ένα ερωτηματολόγιο που ανέφερε σεξουαλικό προσανατολισμό άλλον από «ετεροφυλόφιλο» και τρία που δεν ανέφεραν σεξουαλικό προσανατολισμό δεν συμπεριλήφθηκαν στις αναλύσεις.

Επομένως, στη μελέτη συμπεριλήφθηκαν 107 άτομα, 92 φοιτήτριες (86%) και 15 φοιτητές (14%). Ο μέσος όρος ηλικίας ήταν 19,2 χρόνια (Τ.Α.=1.9). Ο μικρός αριθμός των συμμετεχόντων περιορίζει τη γενίκευση των ευρημάτων της μελέτης αυτής, με αποτέλεσμα τα ευρήματα να είναι ενδεικτικά τόσο στο επίπεδο των φοιτητών του ΠΤΔΕ του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας όσο και του φοιτητικού πληθυσμού, γενικότερα, της Ελλάδας.

Στατιστική ανάλυση

Για τη στατιστική ανάλυση των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε το πρόγραμμα SPSS 11.0. Η κανονικότητα των συνεχών μεταβλητών ελέγχθηκε με τη δοκιμασία Kolmogorov-Smirnov και με ιστογράμματα (Howitt και Cramer, 2003). Για τον έλεγχο των μέσων τιμών της κλίμακας προς τους ομοφυλόφιλους άνδρες και γυναίκες εφαρμόστηκε το κριτήριο *t* για συζευγμένα δείγματα και για τον έλεγχο των μέσων τιμών της κλίμακας ανάλογα με την ύπαρξη ή μη προηγούμενης προσωπικής επαφής με ομοφυλόφιλους/-ες το κριτήριο κριτήριο *t* για ανεξάρτητα δείγματα (Howitt και Cramer, 2003). Ο βαθμός σημαντικότητας ορίστηκε στο 0.05 ($P < 0.05$).

Αποτελέσματα

Αρχικά διερευνήθηκε εάν οι στάσεις προς τους/τις ομοφυλόφιλους/-ες ήταν θετικές ή αρνητικές. Τα αποτελέσματα της κλίμακας στάσεων απέναντι σε ομοφυλόφιλες γυναίκες και άνδρες κυμάνθηκαν από 25 έως 88, με μέσο όρο 55,60 (Τ.Α.=13.54). Δεδομένου ότι η συνολική βαθμολογία μπορεί να κυμαίνεται από 20 (απόλυτα θετική στάση) έως 100 (απόλυτα αρνητική στάση), ο μέσος όρος έδειξε μια σχετικά αρνητική τάση στις στάσεις των φοιτητών, η οποία ωστόσο δεν μπορεί να γενικευτεί εξαιτίας του περιορισμένου πληθυσμού της μελέτης.

Και οι φοιτητές και οι φοιτήτριες εξέφρασαν λιγότερο θετικές στάσεις προς τους ομοφυλόφιλους άνδρες (Μ.Ο.=27.15) και περισσότερο θετικές στάσεις προς τις ομοφυλόφιλες γυναίκες (Μ.Ο.=25.15) (Πίνακας 1) (χρησιμοποιήθηκε το κριτήριο *t* για συζευγμένα δείγματα, $p = < .001$) (Howitt και Cramer, 2003). Όπως φαίνεται και στον Πίνακα 1, οι στάσεις των γυναικών προς τις ομοφυλόφιλες γυναίκες ήταν περισσότερο θετικές (Μ.Ο.=24.2) από τις στάσεις τους απέναντι στους ομοφυλόφιλους άνδρες (Μ.Ο.=29.6) (Πίνακας 1) (χρησιμοποιήθηκε το κριτήριο *t* για συζευγμένα δείγματα, $p = < .001$) (Howitt και Cramer, 2003). Ο μικρός αριθμός των ανδρών που συμμετείχαν στη μελέτη δεν επέτρεψε τη διερεύνηση των υποθέσεων ότι οι φοιτητές θα έχουν περισσότερο αρνητική στάση απέναντι στους/τις ομοφυλόφιλους/-ες από ό,τι οι φοιτήτριες, και ότι οι στάσεις των ετεροφυλόφιλων φοιτητών προς τους ομοφυλόφιλους άνδρες θα είναι περισσότερο αρνητικές από τις στάσεις τους απέναντι σε ομοφυλόφιλες γυναίκες.

Πίνακας 1 Μέσοι όροι (Μ.Ο.) των στάσεων των συμμετεχόντων απέναντι σε ομοφυλόφιλους άνδρες και γυναίκες

	Ομοφυλόφιλοι άνδρες	Ομοφυλόφιλες γυναίκες	p
Φοιτήτριες και φοιτητές	27.15 (6.97)	25.15 (6.15)	p= <.001*
Φοιτήτριες	29.6 (7.1)	24.2 (6)	p= <.001*

Σημείωση: Οι αριθμοί δηλώνουν μέσους όρους σε κλίμακα κυμαινόμενη από 1=διαφωνώ απόλυτα ως 5=συμφωνώ απόλυτα. Σε παρενθέσεις είναι οι τυπικές αποκλίσεις.

*Όλες οι συγκρίσεις μεταξύ των μέσων όρων είναι στατιστικά σημαντικές σε επίπεδο <.001.

Στον Πίνακα 2 διαφαίνεται ότι οι φοιτητές που είχαν κάποια προηγούμενη προσωπική επαφή ή/και γνωριμία με ομοφυλόφιλους/-ες είχαν θετικότερη στάση (Μ.Ο.= 53.3) από τους φοιτητές/-τριες που δεν είχαν καμία επαφή με ομοφυλόφιλους/-ες (Μ.Ο.=59.1) (εφαρμόστηκε το κριτήριο t για ανεξάρτητα δείγματα, $p < 0.05$) (Howitt και Cramer, 2003).

Πίνακας 2: Μέσοι όροι (Μ.Ο.) των στάσεων των συμμετεχόντων/συμμετεχουσών, με και χωρίς προσωπική επαφή ή/και γνωριμία με ομοφυλόφιλους/-ες, απέναντι σε ομοφυλόφιλους άνδρες και γυναίκες

	Ομοφυλόφιλοι άνδρες και γυναίκες
Φοιτήτριες και φοιτητές με προσωπική επαφή ή/και γνωριμία με ομοφυλόφιλους/-ες	53.3 (12.8)*
Φοιτήτριες και φοιτητές με προσωπική επαφή ή/και γνωριμία με ομοφυλόφιλους/-ες	59.1 (13.3)*

Σημείωση: Οι αριθμοί δηλώνουν μέσους όρους σε κλίμακα κυμαινόμενη από 1=διαφωνώ απόλυτα ως 5=συμφωνώ απόλυτα. Σε παρενθέσεις είναι οι τυπικές αποκλίσεις.

*Η σύγκριση μεταξύ των μέσων όρων είναι στατιστικά σημαντική σε επίπεδο <.05.

Η διερεύνηση του τόπου κατοικίας ως την ηλικία των 18 ετών δεν βρέθηκε να επηρεάζει σημαντικά τις στάσεις των συμμετεχόντων/συμμετεχουσών ($P > 0.05$).

Συζήτηση

Προηγούμενες έρευνες δείχνουν ότι οι στάσεις απέναντι σε ομοφυλόφιλους/-ες είναι αρνητικές και ότι οι στάσεις σχετίζονται με συγκεκριμένες δημογραφικές μεταβλητές (Beran *et al.*, 1992· Herek, 1994· Herek και Glunt, 1993). Όπως αναφέρθηκε, ελάχιστες έρευνες έχουν εξετάσει τις στάσεις ελληνικού πληθυσμού απέναντι σε ομοφυλόφιλους/-ες (Γιαννακόπουλος, 2001). Σκοπός της παρούσας

μελέτης ήταν καταρχάς να διερευνηθούν οι στάσεις μιας ομάδας φοιτητών/-τριών του Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας απέναντι σε ομοφυλόφιλες/-ους γυναίκες και άνδρες και να εξεταστεί, επίσης, εάν διαφέρουν οι στάσεις φοιτητών/-τριών που έχουν ή είχαν κάποια προσωπική επαφή με ομοφυλόφιλους/-ες, με τις στάσεις φοιτητών/-τριών που δεν είχαν καμία απολύτως επαφή.

Η μέτρια αρνητική στάση της ομάδας των φοιτητριών/-τών απέναντι σε ομοφυλόφιλους/-ες, παρόλο που αποτελεί μια τάση και σαφώς δεν μπορεί να γενικευτεί, είναι σύμφωνη με ερευνητικά δεδομένα που δείχνουν ότι σε μέρη όπου οι κοινωνικοί κανόνες γενικά ευνοούν την αποδοχή της διαφορετικότητας (π.χ. πανεπιστήμιο) υπάρχουν θετικότερες στάσεις απέναντι στην ομοφυλοφιλία (Herek, 2002). Θα πρέπει να συνυπολογίσουμε, επίσης, ότι οι συμμετέχοντες/-ουσες μεγάλωσαν σε μια εποχή που χαρακτηρίζεται από ολοένα και μεγαλύτερη αποδοχή των διαφορετικών σεξουαλικών προσανατολισμών (πρβλ. Herdt, 2001). Οι παραπάνω λόγοι ενδεχομένως να εξηγούν και το γεγονός ότι ο τύπος κατοικίας ως την ηλικία των 18 ετών δεν επηρέασε σημαντικά τις στάσεις των συμμετεχόντων

Τα ευρήματα μας δείχνουν ότι οι στάσεις των φοιτητριών είναι περισσότερο αρνητικές για τους ομοφυλόφιλους άνδρες από ό,τι για τις ομοφυλόφιλες γυναίκες. Οι διαφορές στη στάση των ετεροφυλόφιλων φοιτητριών αναδεικνύουν το διαφορετικό τρόπο με τον οποίο οι ετεροφυλόφιλες γυναίκες αντιλαμβάνονται τις ομοφυλόφιλες γυναίκες έναντι των ομοφυλόφιλων ανδρών (πρβλ. Herek και Rivera, 2006). Θα μπορούσαμε να υποθέσουμε ότι οι γυναίκες αναμένουν από τους άνδρες αυστηρότερη συμμόρφωση στο ρόλο του φύλου τους και μη παρέκκλιση από την ετεροσεξουαλικότητα, η οποία φαίνεται να ριζίζει την ανδρική ταυτότητα (Kimmel, 1987). Το εύρημα ότι η στάση των ετεροφυλόφιλων γυναικών είναι περισσότερο αρνητική απέναντι στους ομοφυλόφιλους άνδρες από ό,τι στις ομοφυλόφιλες γυναίκες ίσως να εξηγείται από το γεγονός ότι, όταν ετεροφυλόφιλες γυναίκες ερωτώνται για τη στάση τους απέναντι σε ομοφυλόφιλες γυναίκες, πιθανώς να μην ενεργοποιούνται συναισθήματα και αντιλήψεις που σχετίζονται με μια ετεροφυλοφιλική γυναικεία ταυτότητα η οποία αποδεικνύεται επιτακτικά με την απόρριψη των ομοφυλόφιλων γυναικών (Herek και Rivera, 2006).

Η μεταβλητή της προηγούμενης προσωπικής επαφής ή μη επαφής με ομοφυλόφιλους/-ες φαίνεται να αποτελεί ένα προβλεπτικό παράγοντα για τις στάσεις των ετεροφυλόφιλων φοιτητριών και φοιτητών. Συγκεκριμένα, η προηγούμενη επαφή/αλληλεπίδραση οδήγησε σε θετικότερη στάση απέναντι στις ομοφυλόφιλες γυναίκες και τους ομοφυλόφιλους άνδρες (βλ. Herek και Capitanio, 1996). Τα αποτελέσματα μας δείχνουν, δηλαδή, ότι η άμεση προσωπική επαφή με ομοφυλόφιλες γυναίκες ή με ομοφυλόφιλους άνδρες οδηγεί σε ευνοϊκότερη στάση απέναντι στην ομοφυλοφιλία.

Συνολικά, η μέτρια αρνητική στάση των ετεροφυλόφιλων συμμετεχόντων απέναντι στους/τις ομοφυλόφιλους/-ες γίνεται καλύτερα κατανοητή ως μια έκ-

φανση της σεξουαλικής προκατάληψης, δηλαδή αρνητική στάση απέναντι σε ένα άτομο λόγω του σεξουαλικού του προσανατολισμού (Herek, 2000a). Το εύρημα αυτό και το γεγονός ότι το δείγμα της μελέτης αποτελούν μελλοντικοί δάσκαλοι ίσως να εξηγεί εν μέρει γιατί στον κόσμο του σχολείου η ετεροσεξουαλικότητα κυρώνεται, επιδοκιμάζεται και παρουσιάζεται ως ο αδιαμφισβήτητος κοινωνικός και ηθικός κανόνας (Πολίτης, 2007, σελ. 397)· διότι κάθε απόκλιση/παρέκκλιση από την ετεροσεξουαλικότητα φαίνεται να προκαλεί αρνητική στάση ικανή να προκαλέσει την απόρριψη αλλά και πιθανώς φόβο (Πολίτης, 2007).

Συμπεράσματα

Τα δεδομένα της μελέτης, παρόλο που δεν μπορούν να είναι γενικεύσιμα, φαίνεται να συμφωνούν με προηγούμενες έρευνες, που δείχνουν ότι οι ετεροφυλόφιλες/-οι γυναίκες και άνδρες τείνουν να θεωρούν τους ομοφυλόφιλους/-ες ως ευδιάκριτες μειονοτικές ομάδες (Herek, 2000b). Το εύρημα αυτό δημιουργεί ενδιαφέροντα ερωτήματα σχετικά με τη γνωστική οργάνωση των στάσεων των ετεροφυλόφιλων και τα κίνητρα που υποκρύπτονται από αυτές τις στάσεις. Εάν, για παράδειγμα, ο κεντρικός παράγοντας οργάνωσης των στάσεων των ετεροφυλόφιλων απέναντι σε ομοφυλόφιλους/-ες είναι το φύλο, ίσως οι στάσεις αυτές συνδέονται με τις ανησυχίες μας για το φύλο μας, τη σεξουαλικότητά μας και τη γυναικεία ή ανδρική ταυτότητά μας (Herek, 1986· Kimmel, 1997).

Αν και το μικρό δείγμα των συμμετεχόντων, το οποίο απαρτίζεται κυρίως από γυναίκες, περιορίζει τη γενίκευση των συμπερασμάτων μας, εντούτοις τα δεδομένα μας συμφωνούν με προηγούμενες μελέτες (Herek, 1984 και 1994· Herek και Capitanio, 1996· Kite και Whitley, 1996) και δείχνουν ότι οι στάσεις απέναντι σε ομοφυλόφιλους/-ες επηρεάζονται από κάποιες μεταβλητές. Οι μελέτες για τις στάσεις απέναντι στην ομοφυλοφιλία στηρίζονται κυρίως σε δείγματα που προέρχονται από κολέγια ή/και πανεπιστήμια (Kite και Whitley, 1996). Το ίδιο έκανε και η παρούσα μελέτη, παρόλο που τέτοια δείγματα έχουν περιορισμούς σε μεταβλητές όπως η ηλικία και το εκπαιδευτικό επίπεδο, οι οποίες είναι σημαντικές για τις σεξουαλικές αντιλήψεις (Herek, 2000b). Παράλληλα, διαφέρουν από το γενικό πληθυσμό σε πολλά σημεία. Για παράδειγμα, ενδέχεται οι φοιτητές να έχουν λιγότερο αποκρυσταλλωμένες στάσεις από ό,τι οι ενήλικες και ισχυρότερες τάσεις να συμμορφωθούν με τους κοινωνικούς κανόνες (Sears, 1986). Τα χαρακτηριστικά αυτά είναι πιθανό να επηρεάσουν τις μελέτες που αφορούν στάσεις με αποτέλεσμα να έχουμε διαφορετικά δεδομένα από ένα φοιτητικό δείγμα και ένα δείγμα γενικού πληθυσμού (Kite και Whitley, 1996).

Στη συγκεκριμένη μελέτη, η διερεύνηση της επιρροής των μεταβλητών της ηλικίας και της εκπαίδευσης στη σεξουαλική προκατάληψη ήταν περιορισμένη λόγω της φύσης του δείγματος (φοιτητές), το οποίο δεν είναι αντιπροσωπευτικό του γενικού πληθυσμού όσον αφορά την ηλικία και το εκπαιδευτικό επίπεδο. Τα συ-

μπεράσματα της μελέτης, λοιπόν, είναι περιορισμένα, καθώς αφορούν συγκεκριμένο και αριθμητικά μικρό πληθυσμό με υψηλό εκπαιδευτικό επίπεδο, και δεν μπορούν να γενικευτούν, τη στιγμή μάλιστα που προηγούμενες έρευνες διαπίστωσαν ότι οι αρνητικές στάσεις προς τους/τις ομοφυλόφιλους/-ες συνδέονται με χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο (Herek, 1994).

Θα πρέπει να σημειωθεί, επίσης, ότι τα δεδομένα συλλέχθηκαν μέσω της αυτο-αναφοράς των συμμετεχόντων. Αν, λοιπόν, υποθέσουμε ότι η «ανεκτικότητα» προς τους ομοφυλόφιλους/-ες μάλλον αυξάνεται και στην ελληνική κοινωνία, όπως συμβαίνει, για παράδειγμα, στις δυτικές κοινωνίες (Yang, 1997), τότε είναι πιθανό αρκετοί/-ές συμμετέχοντες/-ουσες με αρνητικές στάσεις να «διαστρέβλωσαν» τις απαντήσεις τους, ώστε να αυτές να είναι λιγότερο προκατειλημμένες από ό,τι πραγματικά είναι.

Στην Ελλάδα οι στάσεις απέναντι στους ομοφυλόφιλους άνδρες και ομοφυλόφιλες γυναίκες δεν έχουν αποτελέσει αντικείμενο συστηματικής επιστημονικής έρευνας. Δεδομένου ότι οι αρνητικές στάσεις αποκρυσταλλώνουν εκφράσεις προκατάληψης απέναντι σε ομοφυλόφιλους/-ες, η διάκριση και η προκατάληψη κατά των ομοφυλοφίλων μπορούν να γίνουν περισσότερο αναγνωρίσιμες. Είναι, επομένως, σημαντικό να διερευνηθούν οι στάσεις αυτές, ώστε κατόπιν να εφαρμοστούν αποτελεσματικές στρατηγικές, όπου αυτό κρίνεται αναγκαίο, για την καταπολέμηση της σεξουαλικής προκατάληψης που στοχεύει τους/τις ομοφυλόφιλους/-ες.

Οι στάσεις, οι αντιλήψεις και οι σεξουαλικές προκαταλήψεις των εκπαιδευτικών γύρω από το ζήτημα της ομοφυλοφιλίας ανδρών και γυναικών είναι προφανές ότι παίζουν καθοριστικό ρόλο στην καθημερινή παιδαγωγική πράξη, στην ενασχόλησή τους ή όχι με θέματα σεξουαλικής εκπαίδευσης αλλά και στον τρόπο προσέγγισής τους. Συνεπώς, η συστηματική παρουσία ειδικά καταρτισμένων εκπαιδευτικών ενδεχομένως να αποτελεί μια μορφή παρέμβασης προς την κατεύθυνση της εξάλειψης των όποιων σεξουαλικών στερεοτύπων και προκαταλήψεων.

Λαμβάνοντας υπόψη τα ευρήματα της μελέτης διαφαίνεται ότι οι κοινωνικοί παράγοντες επηρεάζουν σημαντικά τις στάσεις απέναντι στους/τις ομοφυλόφιλους/-ες. Επομένως, ο θετικός ή ο αρνητικός τρόπος με τον οποίο οι συμμετέχοντες/-ουσες αντιλαμβάνονταν τις ομοφυλοφιλικές σεξουαλικές συμπεριφορές και τους/τις ομοφυλόφιλους/-ες σχετίστηκε με το ενδεχόμενο να έχουν ήδη απεγκλωβιστεί από τα υπάρχοντα στερεότυπα και τις σεξουαλικές προκαταλήψεις.

Περαιτέρω μελέτες χρειάζονται, επίσης, για να διερευνηθούν οι σχέσεις μεταξύ των στάσεων απέναντι στους/τις ομοφυλόφιλους/-ες και του εκπαιδευτικού επιπέδου και της ηλικίας των ατόμων, αλλά και για να διερευνηθεί η ανάγκη ύπαρξης προγραμμάτων σεξουαλικής αγωγής και της επίδρασής τους στις στάσεις των δασκάλων αλλά και των μαθητών.

Βιβλιογραφία

- Atkinson, C. (2003). "Marketers warm up to gay audience". *Advertising Age*, 4, 26.
- Beran, N.J. - Claybaker, C. - Dillon, C. - Haverkamp, R.J. (1992). "Attitudes toward minorities: A comparison of homosexuals and the general population". *Journal of Homosexuality*, 23: 65-83.
- Γιαννακόπουλος, Κ. (2001). Ανδρική ταυτότητα και ομόφυλες σχέσεις. Μια προσέγγιση του φύλου και της σεξουαλικότητας. Στο: Σ. Δημητρίου (επιμ.) *Ανθρωπολογία των Φύλων* (σ. 161-186). Σαββάλας, Αθήνα.
- Γρηγορόπουλος, Η. - Παπαχαρίτου, Σ. - Μωραΐτου, Μ. (υπό δημοσίευση). "Προσαρμογή της κλίμακας καταγραφής στάσεων απέναντι σε ομοφυλόφιλες γυναίκες και άνδρες (Attitudes Toward Lesbians and Gay Men Scale), στην ελληνική γλώσσα". *Αρχαία Ελληνικής Ιατρικής*.
- D'Augelli, A.R. - Rose, M.L. (1990). "Homophobia in a university community: Attitudes and experiences of heterosexual freshmen". *Journal of College Student Development*, 31: 484-491.
- Herdt, G.H. (2001). Social change, sexual diversity and tolerance for bisexuality in the United States. In A.R. D'Augelli & C.J. Patterson (Eds.), *Lesbian, gay and bisexual identities and youth: Psychological Perspectives* (pp. 267-283). New York: Oxford University Press.
- Herek, G.M. (1984). "Attitudes toward lesbians and gay men: A factor analytic study". *Journal of Homosexuality*, 10 (1/2): 39-51.
- Herek, G.M. (1986). "On heterosexual masculinity: Some psychological consequences of the social construction of gender and sexuality". *American behavioural Scientist*, 29: 563-577.
- Herek, G.M. (1988). "Heterosexuals' attitudes toward lesbians and gay men: Correlates and gender differences". *The Journal of Sex Research*, 25: 451-477.
- Herek, G.M. (1994). Assessing heterosexuals' attitudes toward lesbians and gay men: A review of empirical research with the ATLG scale. In B. Greene & G.M. Herek (Eds), *Lesbian and gay psychology: Theory, research and clinical applications* (pp. 206-228). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Herek, G.M. (1998). The attitudes toward Lesbians and Gay men (ATLG) scale. In C.M. Davis, W.H. Yarber, R. Bauserman, G. Schreer & S.L. Davis (Eds.), *Sexuality- Related measures: A compendium*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Herek, G.M. (2000a). "The psychology of sexual prejudice". *Current Directions in Psychological Science*, 9: 19-22.
- Herek, G.M. (2000b). "Sexual prejudice and gender: Do heterosexuals' attitudes toward lesbians and gay men differ?" *Journal of Social Issues*, 56: 251-266.
- Herek, G.M. (2002). "Gender gaps in public opinion about lesbians and gay men". *Public Opinion Quarterly*, 66 (1): 40-66.
- Herek, G.M. - Capitanio, J.P. (1996). "Some of my best friends": Intergroup contact, concealable stigma, and heterosexuals' attitudes toward gay men and lesbians". *Personality and Social Psychology Bulletin*, 22: 412-424.
- Herek, G.M. - Glunt, E.K. (1993). "Interpersonal contact and heterosexuals' attitudes toward gay men: Results from a national survey". *The Journal of Sex Research*, 30: 239-244.
- Herek, G.M. - Rivera, M.G. (2006). "Attitudes toward homosexuality among U.S. residents of Mexican descent". *The Journal of Sex Research*, 43(2):122-35.
- Hinrichs, D.W. - Rosenberg, P.J. (2002). "Attitudes toward gay, lesbian and bisexual persons among heterosexual liberal arts college students". *Journal of Homosexuality*, 43(1), 61-84.
- Howitt, D. - Cramer, D. (2003). *Στατιστική με το SPSS 11 για Windows*. Κλειδάριθμος.
- Kimmel, M.S. (1987) "*Changing men. New directions in research on men and masculinity*". Sage Publications Inc.

- Kimmel, M.S. (1997). Masculinity as homophobia: Fear, shame and silence in the construction of gender identity. In M.M. Gergen & S.N. Davis (Eds), *Toward a new psychology of gender* (pp. 223-242). New York: Routledge.
- Kite, M.E. - Whitley, B.E., (1996). "Sex differences in attitudes toward homosexual persons, behaviors and civil rights: A meta-analysis". *Personality and Social Psychology Bulletin*, 22: 336-353.
- Kite, M.E. - Whitley, B.E., (1998). Do heterosexual women and men differ in their attitudes toward homosexuality? A conceptual and methodological analysis. In G.M. Herek (Ed.), *Stigma and sexual orientation: Understanding prejudice against lesbians, gay men, and bisexuals* (pp. 36-61). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Kunkel, L.E. - Temple, L.L. (1992). "Attitudes towards AIDS and homosexuals: Gender, marital status, and religion". *Journal of Applied Social Psychology*, 22: 1030-1040.
- Lance, L.M. (1987). "The effects of interaction with gay persons on attitudes toward homosexuality". *Human Relations*, 40: 329-336.
- Lim, V.K.G. (2002). Gender differences and attitudes towards homosexuality. *Journal of Homosexuality*, 43(1): 85-97.
- Oliver, M.E. - Hyde, J.S. (1995). "Gender differences in attitudes toward homosexuality: A reply to Whitley and Kite". *Psychological Bulletin*, 117: 155-158.
- Pratte, T. (1993). "A comparative study of attitudes toward homosexuality: 1986 and 1991". *Journal of Homosexuality*, 26:77-83.
- Πολίτης, Φ. (2006) *Οι ανδρικές ταυτότητες στο σχολείο: ετεροσεξουαλικότητα ομοφυλοφοβία και μισογυνισμός*. Επίκεντρο.
- Riggle, E.D.B. - Tadlock, B.L. (1999). *Gays and Lesbians in the democratic process: Public policy, public opinion and political representation*. New York: Columbia University Press.
- Sears, D.O. (1986). "College sophomores in the laboratory: Influences of a narrow data base on psychology's view of human nature". *Journal of Personality and Social Psychology*, 51: 515-530.
- Yang, A.S. (1997). "Trends: Attitudes toward homosexuality". *Public Opinion Quarterly*, 61:477-507.

Παράρτημα

Καταγραφή στάσεων απέναντι σε ομοφυλόφιλες/-ους γυναίκες και άνδρες

Η παρούσα έρευνα αφορά την καταγραφή αντιλήψεων και στάσεων απέναντι σε ομοφυλόφιλες/-ους γυναίκες και άνδρες.

Η έρευνα αποσκοπεί στην καταγραφή των πιο κοινών στάσεων, πεποιθήσεων και αντιλήψεων γύρω από την ομοφυλοφιλία ανδρών και γυναικών.

Η συνεργασία σας είναι σημαντική και οι απαντήσεις σας πολύτιμες. Η συμμετοχή σας είναι εθελοντική και ανώνυμη. Υπολογίζουμε στο ότι θα μας απαυγήσετε προσωπικά και ειλικρινά.

Το ερωτηματολόγιο απαντάται εύκολα και δεν θα σας πάρει πολύ χρόνο.

Στην επόμενη σελίδα, σας ζητάμε να μας δώσετε ορισμένες πολύ γενικές πληροφορίες για σας, ανώνυμα.

Ευχαριστούμε πολύ για τη συνεργασία σας, χωρίς την οποία η έρευνα αυτή, όπως και κάθε κοινωνική έρευνα, θα ήταν αδύνατη.

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

1 ΦΥΛΟ:

ΓΥΝΑΙΚΑ ΑΝΔΡΑΣ

2 ΗΛΙΚΙΑ:

3 ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ:

Δημόσιος Ιδιωτικός Ελεύθερος Φοιτητής Άνεργος Άλλο
Υπάλληλος Υπάλληλος Επαγγελματίας

4 ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ:

ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΛΥΚΕΙΟ ΜΕΤΑΛΥΚΕΙΑΚΗ ΤΕΙ ΑΕΙ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ

ΣΧΟΛΗ

5 ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ:

ΑΓΑΜΗ/ ΑΓΑΜΟΣ ΕΓΓΑΜΗ/ ΔΙΑΓΕΥΓΜΕΝΗ/ ΑΛΛΟ
ΕΓΓΑΜΟΣ ΔΙΑΖΕΥΓΜΕΝΟΣ

6 ΑΡΙΘΜΟΣ ΠΑΙΔΙΩΝ

7 ΤΟΠΟΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ ΕΩΣ 18 ΧΡΟΝΩΝ:

Αθήνα Θεσσαλονίκη Πόλη από Πόλη από Πόλη από Μικρότερη
50.000- 10.000-50.000 5.000-10.000 πόλη
και άνω κατοίκους κατοίκους
κατοίκους

- 9 Έχετε ή είχατε ποτέ κάποια φίλη ή κάποιον φίλο, συγγενή ή σύντροφο η οποία ή ο οποίος ήταν ομοφυλόφιλη/-ος; NAI OXI
- 10 Σεξουαλικός προσανατολισμός
 Ομοφυλόφιλος/-η Ετεροφυλόφιλη/-ος Αμφισεξουαλική/-ός

**Κλίμακα καταγραφής στάσεων απέναντι σε
ομοφυλόφιλες γυναίκες και ομοφυλόφιλους άνδρες**

Παρακαλούμε, σημειώστε κατά πόσο συμφωνείτε ή διαφωνείτε

1. Οι λεσβίες δεν μπορούν να ενταχθούν ομαλά (δεν ταιριάζουν) στην κοινωνία μας
 Διαφωνώ απόλυτα Διαφωνώ Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ Συμφωνώ Συμφωνώ απόλυτα
2. Η ομοφυλοφιλία μιας γυναίκας δεν θα πρέπει, σε καμία περίπτωση, να αποτελεί αιτία για διακρίσεις στον εργασιακό χώρο
 Διαφωνώ απόλυτα Διαφωνώ Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ Συμφωνώ Συμφωνώ απόλυτα
3. Η γυναικεία ομοφυλοφιλία είναι καταστρεπτική για την κοινωνία, διότι καταργεί τη βιολογική διαφορά ανάμεσα στα δύο φύλα
 Διαφωνώ απόλυτα Διαφωνώ Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ Συμφωνώ Συμφωνώ απόλυτα
4. Η λεσβιακή συμπεριφορά δεν πρέπει να αποδοκιμάζεται
 Διαφωνώ απόλυτα Διαφωνώ Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ Συμφωνώ Συμφωνώ απόλυτα
5. Η γυναικεία ομοφυλοφιλία είναι αμαρτία
 Διαφωνώ απόλυτα Διαφωνώ Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ Συμφωνώ Συμφωνώ απόλυτα
6. Ο αυξανόμενος αριθμός των λεσβιών δείχνει την κρίση των ηθικών αξιών της κοινωνίας μας
 Διαφωνώ απόλυτα Διαφωνώ Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ Συμφωνώ Συμφωνώ απόλυτα
7. Η γυναικεία ομοφυλοφιλία καθαυτή δεν αποτελεί πρόβλημα, εκτός και εάν η κοινωνία την παρουσιάζει ως πρόβλημα
 Διαφωνώ απόλυτα Διαφωνώ Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ Συμφωνώ Συμφωνώ απόλυτα
8. Η γυναικεία ομοφυλοφιλία θέτει σε κίνδυνο πολλούς βασικούς θεσμούς της κοινωνίας μας
 Διαφωνώ απόλυτα Διαφωνώ Ούτε διαφωνώ Ούτε συμφωνώ Συμφωνώ Συμφωνώ απόλυτα
9. Η γυναικεία ομοφυλοφιλία αποτελεί κατώτερη μορφή έκφρασης της σεξουαλικότητας
 Διαφωνώ απόλυτα Διαφωνώ Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ Συμφωνώ Συμφωνώ απόλυτα
10. Οι λεσβίες είναι αρρωστημένα άτομα
 Διαφωνώ απόλυτα Διαφωνώ Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ Συμφωνώ Συμφωνώ απόλυτα
11. Θα πρέπει να επιτρέπεται σε ομοφυλόφιλα ζευγάρια ανδρών να υιοθετούν παιδιά, όπως επιτρέπεται στα ετεροφυλόφιλα ζευγάρια
 Διαφωνώ απόλυτα Διαφωνώ Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ Συμφωνώ Συμφωνώ απόλυτα
12. Πιστεύω ότι οι ομοφυλόφιλοι άνδρες είναι αηδιαστικοί

- Διαφωνώ απόλυτα Διαφωνώ Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ Συμφωνώ Συμφωνώ απόλυτα
- 13. Δεν θα πρέπει να επιτρέπεται σε ομοφυλόφιλους άνδρες να διδάσκουν στα σχολεία**
Διαφωνώ απόλυτα Διαφωνώ Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ Συμφωνώ Συμφωνώ απόλυτα
- 14. Η ανδρική ομοφυλοφιλία αποτελεί διαστροφή**
Διαφωνώ απόλυτα Διαφωνώ Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ Συμφωνώ Συμφωνώ απόλυτα
- 15. Η ομοφυλοφιλία αποτελεί μια φυσιολογική έκφραση της σεξουαλικότητας των ανδρών**
Διαφωνώ απόλυτα Διαφωνώ Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ Συμφωνώ Συμφωνώ απόλυτα
- 16. Εάν ένας άνδρας έχει ομοφυλοφιλικές τάσεις, πρέπει να κάνει ό,τι μπορεί για να τις ξεπεράσει**
Διαφωνώ απόλυτα Διαφωνώ Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ Συμφωνώ Συμφωνώ απόλυτα
- 17. Δεν θα στενοχωριόμουν ιδιαίτερα, εάν μάθαινα ότι ο γιος μου είναι ομοφυλόφιλος**
Διαφωνώ απόλυτα Διαφωνώ Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ Συμφωνώ Συμφωνώ απόλυτα
- 18. Το σεξ μεταξύ δύο ανδρών δεν είναι καθόλου σωστό**
Διαφωνώ απόλυτα Διαφωνώ Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ Συμφωνώ Συμφωνώ απόλυτα
- 19. Ο γάμος μεταξύ ομοφυλόφιλων ανδρών αποτελεί γελοίο γεγονός**
Διαφωνώ απόλυτα Διαφωνώ Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ Συμφωνώ Συμφωνώ απόλυτα
- 20. Η ανδρική ομοφυλοφιλία είναι ένας διαφορετικός τρόπος ζωής, ο οποίος δεν θα πρέπει να καταδικάζεται**
Διαφωνώ απόλυτα Διαφωνώ Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ Συμφωνώ Συμφωνώ απόλυτα

Κλίμακα καταγραφής στάσεων απέναντι σε ομοφυλόφιλους άνδρες και ομοφυλόφιλες γυναίκες

Παρακαλούμε, σημειώστε κατά πόσο συμφωνείτε ή διαφωνείτε

- 1. Οι ομοφυλόφιλοι άνδρες δεν μπορούν να ενταχθούν ομαλά (δεν ταιριάζουν) στην κοινωνία μας**
Διαφωνώ απόλυτα Διαφωνώ Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ Συμφωνώ Συμφωνώ απόλυτα
- 2. Η ομοφυλοφιλία ενός άνδρα δεν θα πρέπει, σε καμία περίπτωση, να αποτελεί αιτία για διακρίσεις στον εργασιακό χώρο**
Διαφωνώ απόλυτα Διαφωνώ Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ Συμφωνώ Συμφωνώ απόλυτα
- 3. Η ανδρική ομοφυλοφιλία είναι καταστρεπτική για την κοινωνία, διότι καταργεί τη βιολογική διαφορά ανάμεσα στα δύο φύλα**
Διαφωνώ απόλυτα Διαφωνώ Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ Συμφωνώ Συμφωνώ απόλυτα
- 4. Η ομοφυλόφιλη ανδρική συμπεριφορά δεν πρέπει να αποδοκιμάζεται**
Διαφωνώ απόλυτα Διαφωνώ Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ Συμφωνώ Συμφωνώ απόλυτα
- 5. Η ανδρική ομοφυλοφιλία είναι αμαρτία**
Διαφωνώ απόλυτα Διαφωνώ Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ Συμφωνώ Συμφωνώ απόλυτα

6. **Ο αυξανόμενος αριθμός των ομοφυλόφιλων ανδρών δείχνει την κρίση των ηθικών αξιών της κοινωνίας μας**
 Διαφωνώ απόλυτα Διαφωνώ Ούτε διαφωνώ Ούτε συμφωνώ Συμφωνώ Συμφωνώ απόλυτα
7. **Η ανδρική ομοφυλοφιλία καθυστερεί και αποτελεί πρόβλημα, εκτός και εάν η κοινωνία την παρουσιάζει ως πρόβλημα**
 Διαφωνώ απόλυτα Διαφωνώ Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ Συμφωνώ Συμφωνώ απόλυτα
8. **Η ανδρική ομοφυλοφιλία θέτει σε κίνδυνο πολλούς βασικούς θεσμούς της κοινωνίας μας**
 Διαφωνώ απόλυτα Διαφωνώ Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ Συμφωνώ Συμφωνώ απόλυτα
9. **Η ανδρική ομοφυλοφιλία αποτελεί κατώτερη μορφή έκφρασης της σεξουαλικότητας**
 Διαφωνώ απόλυτα Διαφωνώ Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ Συμφωνώ Συμφωνώ απόλυτα
10. **Οι ομοφυλόφιλοι άνδρες είναι αρρωστημένα άτομα**
 Διαφωνώ απόλυτα Διαφωνώ Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ Συμφωνώ Συμφωνώ απόλυτα
11. **Θα πρέπει να επιτρέπεται σε ομοφυλόφιλες γυναίκες να υιοθετούν παιδιά, όπως επιτρέπεται στα ετεροφυλόφιλα ζευγάρια**
 Διαφωνώ απόλυτα Διαφωνώ Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ Συμφωνώ Συμφωνώ απόλυτα
12. **Πιστεύω ότι οι ομοφυλόφιλες γυναίκες είναι αηδιαστικές**
 Διαφωνώ απόλυτα Διαφωνώ Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ Συμφωνώ Συμφωνώ απόλυτα
13. **Δεν θα πρέπει να επιτρέπεται σε ομοφυλόφιλες γυναίκες να διδάσκουν στα σχολεία**
 Διαφωνώ απόλυτα Διαφωνώ Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ Συμφωνώ Συμφωνώ απόλυτα
14. **Η γυναικεία ομοφυλοφιλία αποτελεί διαστρέψη**
 Διαφωνώ απόλυτα Διαφωνώ Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ Συμφωνώ Συμφωνώ απόλυτα
15. **Η ομοφυλοφιλία αποτελεί μια φυσιολογική έκφραση της σεξουαλικότητας των γυναικών**
 Διαφωνώ απόλυτα Διαφωνώ Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ Συμφωνώ Συμφωνώ απόλυτα
16. **Εάν μια γυναίκα έχει ομοφυλοφιλικές τάσεις, πρέπει να κάνει ό,τι μπορεί για να τις ξεπεράσει**
 Διαφωνώ απόλυτα Διαφωνώ Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ Συμφωνώ Συμφωνώ απόλυτα
17. **Δεν θα στενοχωριόμουν ιδιαίτερα, εάν μάθαινα ότι η κόρη μου είναι ομοφυλόφιλη**
 Διαφωνώ απόλυτα Διαφωνώ Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ Συμφωνώ Συμφωνώ απόλυτα
18. **Το σεξ μεταξύ δύο γυναικών δεν είναι καθόλου σωστό**
 Διαφωνώ απόλυτα Διαφωνώ Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ Συμφωνώ Συμφωνώ απόλυτα
19. **Ο γάμος μεταξύ ομοφυλόφιλων γυναικών αποτελεί γελοίο γεγονός**
 Διαφωνώ απόλυτα Διαφωνώ Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ Συμφωνώ Συμφωνώ απόλυτα
20. **Η γυναικεία ομοφυλοφιλία είναι ένας διαφορετικός τρόπος ζωής, ο οποίος δεν θα πρέπει να καταδικάζεται**
 Διαφωνώ απόλυτα Διαφωνώ Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ Συμφωνώ Συμφωνώ απόλυτα